

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І СОЦІАЛЬНИХ НАУК**

Кафедра українознавства, православ'я та теології

Затверджую:
Директор ННІМВСН
_____ І.П. Бідзюра
« ____ » _____ 2018 р.

Схвалено на засіданні кафедри
українознавства, православ'я та
теології
Протокол № 1 від «30» серпня 2018 р.
Завідувач кафедри _____ Д.С. Мартишин

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни Історія християнської церкви та основи християнської моралі
для всіх напрямів підготовки

Форма навчання денна

Курс

Семестр

Всього годин _____ за навчальним планом

- лекції (Л) _____
- семінарські заняття (СЗ) _____
- практичні заняття (ПЗ) _____
- лабораторні заняття (ЛЗ) _____
- індивідуально-консультативна робота (ІКР) _____
- самостійна робота студентів (СРС) _____

Робоча навчальна програма складена на основі Навчальна програма дисципліни «Історія християнської церкви та основи християнської моралі» (для бакалаврів). — К.:МАУП, 2018.

Укладач робочої навчальної програми завідувач кафедри українознавства, православ'я та теології Д.С. Мартишин

Київ МАУП 2018 р.

I. Мета, завдання і змістові модулі дисципліни

Навчальна програма курсу «Історія Християнської церкви та основи християнської моралі» спрямована на отримання студентами відповідних базових знань, розширення їх кругозору та формування релігійної й духовно-моральної культури, набуття вмінь та навичок богословського аналізу церковно-парафіяльного буття Православної Церкви та основних засад християнської моралі.

Християнство — найчисленніша світова релігія. Вона формувалась не як регіональна, а як світова релігія, що відіграла роль стимулюючого фактору міжнародного і міждержавного культурного спілкування. Київська Русь, прийнявши християнство, змогла наблизитися до надбань європейської культури, тим самим поглиблюючи і розвиваючи свою власну. Православ'я стало надійним ґрунтом для створення могутньої і централізованої країни. Прийняття християнства сприяло зростанню міжнародного авторитету держави. Хрещення Русі та одруження на сестрі візантійського імператора ввели Володимира у коло християнської сім'ї європейських правителів, а Давньоруській державі відкрили шлях до її визнання європейською християнською спільнотою.

Під впливом християнської моралі поступово відбулася докорінна зміна світобачення та світосприйняття населення Давньоруської держави. Поступово відбувається зміщення акценту в релігійній вірі: він переноситься із зовнішнього на внутрішній світ людини, внаслідок чого людина отримує свободу вибору поведінки. Християнська мораль – це виховний процес, який є дією виховних чинників, в ній людина, спасена Христовою благодаттю, прямує до повноти особи і осягає її, згідно з Божим покликанням.

Мета вивчення дисципліни «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» — становлення нового, гуманістичного мислення, яке є умовою творення будь-якої культури. Необхідно сприяти можливості побачити всю красу християнської духовності і нею керуватися. Дисципліна показує хибність релятивістської моралі, яка залежно від поточних потреб ті ж самі дії одного часу схвалює, а іншого — засуджує. Моральністю повинна правити правда: щоб добро називалось добром, а зло — злом.

Вивчення дисципліни «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» покликане внутрішньо збагатити студентів і сприяти кращому розумінню тих моральних і духовних засад, на яких будувався менталітет українців і які й досі є суттєво впливовими в їх повсякденному житті.

Народ України завжди черпав духовність з віронавчальних джерел Православної Церкви, яка відіграла найвизначнішу роль у збереженні та поліпшенні життєздатності нації. У народі, що не знає свого минулого, немає й майбутнього. Історія українського народу глибоко пов'язана з історією Православної церкви і всього християнства.

Дисципліна «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» тісно пов'язана із загальною історією, основами філософського

аналізу, релігієзнавством та культурологією. Знання історії Православної Церкви, християнського віровчення та моралі сприятиме засвоєнню матеріалу.

Предметом курсу «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» є події, що сприяли зародженню та формуванню Християнської Церкви, її історичному розвитку та християнської моралі.

Завдання курсу «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» полягає в тому, щоб висвітлити факти, що характеризують життя церкви, використавши весь доступний історичний матеріал, критично його опрацювати, встановивши справжнє, автентичне, відкинувши фальсифіковане й зазначивши сумнівне, і викласти весь отриманий і критично перевірений матеріал з дотриманням відповідних правил.

Враховуючи потребу духовного відродження України та зміцнення моральності у суспільстві, вищі навчальні заклади покликані забезпечити наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом, який би допомагав педагогам виховувати найкращі духовні якості, чесні і сильні характери, формувати сумління і громадянські чесноти: працьовитість, самопожертву, пошану до старших — і спонукав би студентів бути і нині і в подальшому корисними своєму народові.

Сьогодні зростаюча роль релігії у духовному відродженні не викликає сумнівів. Викладання дисципліни «Історія Християнської Церкви та основи християнської моралі» у вищих навчальних закладах не суперечить їх світському характеру і розглядається як складова національного виховання в цілому. Адже духовність породжує шляхетність, допомагає кожній людині стати людиною, а нації — нацією. У християнській моралі сконцентровані найвищі цінності європейської цивілізації. Це дає можливість християнським аргументам залишатися найвагомими. Отже, щоб виховати здорову, культурну спільноту людей, необхідні знання історії Християнської Церкви, принципів християнської моралі. Імперативом нашого часу все ширше стає релігійне виховання, яке спроможне повернути нашому народові справжні ідеали. Зважаючи на те, що студенти можуть належати до будь-якої конфесії, дисципліна «Історія Християнської церкви та основи християнської моралі» не нав'язує своєї точки зору, а ознайомлює з духовними векторами розвитку християнства, підвалинами православної християнської моралі, що є традиційними в Україні.

Завданнями дисципліни є:

- вивчення та розкриття основних історичних векторів духовного розвитку християнства;
- концептуальні визначення засад християнської моралі на основі вивчення історії Християнської церкви та богословської думки Православної церкви;
- розробка інструментального забезпечення богословського аналізу певних історичних подій християнства та духовно-релігійних явищ життя людства.

Після опанування дисципліни студент **повинен знати:**

- засади християнської моралі та основні віхи історії Християнської церкви;
- методологію вивчення історії Православної церкви;
- сутність християнського богослов'я та основні напрямку духовного розвитку християнства;
- релігійно-етичні питання християнського богослов'я.

В процесі вивчення курсу «Історія Християнської церкви та основи християнської моралі» **студенти повинні вміти:**

- одержати змістовну інформацію про історію християнства;
- осмислити важливе значення християнської моралі в процесі пізнання світу, а також у формуванні поведінки християнина в соціумі;
- засвоїти систему знань про життя Православної церкви, інших Християнських церков та роль святих Отців церкви, видатних богословів, церковних діячів та релігійних мислителів у становленні християнської думки та християнської моралі;
- знати специфіку богословського підходу до вивчення церковного життя, суспільства, соціальних груп, спільнот, організацій, взаємодії особистості та суспільства, церковних відносин з державою;
- оволодіти системою знань про основні етапи формування християнського богослов'я й моралі в історії Християнської церкви;
- аналізувати джерела, історію, етику, мораль та богослов'я Християнській церкви;
- володіти навичками роботи з віронавчальними й богословськими документами Християнської церкви;
- розрізняти специфіку богословських збірників Православ'я, Католицизму і Протестантизму;
- вміти розпізнавати, розуміти та оцінювати церковне та суспільне життя на основі системного богословського підходу й всебічного богословського бачення духовних проблем людства;
- розуміти місце християнської моралі у житті Православної, Католицької та Протестантських церков;
- розуміти важливу та визначальну роль Вселенських Соборів у формуванні канонічного права та догматичної думки Християнської церкви;
- вільно орієнтуватися в структурі церковного устрою Християнської церкви.

II. Тематичний план дисципліни

№	Курс _____ Семестр _____ Всього годин у семестрі _____ Модулі та теми	Кількість годин, з них:						Пр
		Л	СЗ	ПЗ, ЛЗ	ІКР	СРС	форма контр.	
Змістовий модуль 1. Християнство в історії людства								
1	Земне життя Господа нашого Ісуса Христа та заснування Християнської Церкви							
2	Життя Церкви в епоху Вселенських Соборів							
3	Розвиток богословської думки та християнської культури							
Змістовий модуль 2. Сутність і зміст християнської моралі як науки								
4	Мораль в Старому та Новому Завітах. Божественне Одкровення про мораль							
5	Літургічне життя Християнської Церкви та духовно-моральне вдосконалення людської особистості							
6	Засади християнської моралі							
7	Аскетичні подвиги християнських подвижників віри й благочестя в історії Християнської Церкви							
8	Релігійна й секулярна мораль в історії та житті людства							
Змістовий модуль 3. Сучасне християнство								
9	Стан Православної Церкви в сучасному світі							
10	Християнство третього тисячоліття							
	Всього: 90 годин							

Форми контролю: усне опитування – У
 контрольні роботи – КР
 перевірка конспектів – ПК
 перевірка завдань для самостійної роботи – СР
 тестування – Т
 колоквіум - К
 інші - _____

III. Зміст дисципліни за модулями

Змістовий модуль 1.

Християнство в історії людства.

«Історія Церкви», етимологія та поняття. Специфіка науки і джерела. Поділ церковної історії на періоди. Біблійні та небіблійні джерела. Основні богословські категорії. Склад і устрій Церкви. Поділ церковного кліру. Церковні інститути: парафія та єпархія. Священство: єпископ, пресвітер, диякон. Особливості розвитку парафіяльного життя. Принцип соборності та єдності Церкви. Церковне мистецтво. Богослов'я та релігійний плюралізм. Богословські портрети християнства. Західний та східний вектор духовного розвитку християнства. Поняття «церковне життя», його богословський зміст.

Змістовий модуль 2.

Сутність і зміст християнської моралі як науки

Загальність моральної проблематики. Святе Письмо та Священне Передання Церкви. Зв'язок та ієрархія моральних цінностей. Богослужіння Православної Церкви. Священне Передання Церкви. Євхаристія. Таїнства Церкви: богословські поняття. Літургічне богослов'я. Зв'язок богослов'я та духовного життя християнина. Взаємовідношення старозавітної етики і благодатного змісту християнського морального світу.

Любов до Бога і до ближнього в їхній взаємодії. Викривлене розуміння любові. Властивості особистості, оновленої дією Духа Святого. Віра як релігійна інтуїція. Віра як прагнення до єднання людської особистості з особистістю Божественною. Переслідування християн. Мучеництво. Зародження чернецтва. Пустеля та імперія. Вчення про Бога та християнська антропологія. Матеріалізм та атеїзм. Гуманізм християнський і секулярний. Гуманізм у сучасному світі. Плюралізм.

Змістовий модуль 3.

Сучасне християнство

Православний світ та питання екуменізму. Поняття «автокефалія» в історії Християнської Церкви. Умови для набуття церковної автокефалії. Шляхи отримання автокефального статусу. Проблеми церковного розколу в Україні. Вища влада в Церкві. Автокефальні й автономні Православні Церкви. Подолання церковного розділення. Богослов'я християнської єдності.

Історичний шлях розвитку Православної Церкви. Кризові явища церковно-парафіяльного життя у площині політичної боротьби суспільства. Канонічний устрій Православної Церкви та політична доцільність. Специфіка науково-богословського аналізу парафіяльного життя. Теологія як покликання та служіння Істині. Специфіка викладання християнського богослов'я в сучасному вузі: необхідність поєднання теорії й практики. Священик, богослов та політичний діяч: спільне та відмінне в служінні суспільству.

IV. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Земне життя Господа нашого Ісуса Христа та заснування Християнської Церкви.

1. Історія Церкви, етимологія та поняття.
2. Поділ церковної історії на періоди.
3. Основні богословські категорії.
4. Специфіка та структура церковних відносин.
5. Церковні інститути: парафія та єпархія.

Література [1-3; 5; 7, 9, 13, 31]

Тема 2. Життя Церкви в епоху Вселенських Соборів.

1. Церковна організація.
2. Священство: єпископ, пресвітер, диякон.
3. Особливості розвитку парафіяльного життя.
4. Церковне мистецтво.
5. Богословські школи.

Література [1-3; 5; 7–9; 14; 22, 23, 31, 38, 43]

Тема 3. Розвиток богословської думки та християнської культури.

1. Культурне середовище християнства.
2. Золота доба богословської думки.
3. Західний та східний вектор духовного розвитку християнства.
4. Реформація церковного життя.
5. Наслідки церковної Реформації у Європі.

Література [1-3; 8; 12, 27, 28, 39]

Тема 4. Мораль в Старому та Новому Завітах. Божественне Одкровення про мораль.

1. Загальність моральної проблематики.
2. Поняття про моральний закон.
3. Закон і моральні ідеали.
4. Поняття про правду, право і справедливість.
5. Фундаментальні моральні категорії.

Література [1-3; 5; 6; 9; 10; 18; 22; 31; 38]

Тема 5. Літургічне життя Християнської Церкви та духовно-моральне вдосконалення людської особистості.

1. Богослужіння Православної Церкви.
2. Таїнства Церкви: богословські поняття.
3. Літургічне богослов'я.
4. Твори Святих Отців Церкви на шляху духовного вдосконалення особистості.
5. Місія Церкви у світі.

Література [1-3; 5; 6; 8; 9; 19; 21; 22]

Тема 6. Засади християнської моралі.

1. Взаємовідношення старозавітної етики і благодатного змісту християнського морального світу.
2. Божественна любов і її переживання в Новому Завіті.
3. Нова заповідь любові – головний зміст морального вчення Христа.
4. Любов до Бога і до ближнього в їхній взаємодії.
5. Віра як релігійна інтуїція.

Література [1-3; 5; 6; 9;10;18; 22; 31;38]

Тема 7. Аскетичні подвиги християнських подвижників віри й благочестя в історії Християнської Церкви

1. Переслідування християн. Мучеництво.
2. Зародження чернецтва. Провісники чернечого подвигу.
3. Давні чернечі устава. Патерики.
4. Чернече життя на Заході та Сході.
5. Аскетична творчість і боротьба з гріхом.

Література [3-5; 8; 11–15; 32; 45]

Тема 8. Релігійна й секулярна мораль в історії та житті людства.

1. Абсолютна християнська мораль.
2. Вчення про Бога та християнська антропологія.
3. Гуманізм християнський і секулярний.
4. Ліберальні цінності сучасного світу та християнський традиціоналізм.
5. Релігійний модернізм та консерватизм.

Література [12; 18; 22 ; 24; 26; 37; 39; 40; 42]

Тема 9. Стан Православної Церкви в сучасному світі.

1. Православний світ та питання екуменізму.
2. Поняття «автокефалія» в історії Християнської Церкви.
3. Умови для набуття церковної автокефалії.
4. Шляхи отримання автокефального статусу.
5. Проблеми церковного розколу в Україні.
6. Українське Православ'я на шляху до автокефалії.

Література [4; 5; 8 ; 14; 15; 17; 28; 48]

Тема 10. Християнство третього тисячоліття.

1. Історичний шлях розвитку Православної Церкви.
2. Канонічний устрій Православної Церкви.
3. Специфіка викладання християнського богослов'я.
4. Основні напрямки розвитку християнської історії та богословської думки.
5. Виклики сучасного світу та пошук нової релігійної ідентичності.

Література [5; 24;43; 44; 62; 63; 67; 68]

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Земне життя Господа нашого Ісуса Христа та заснування Християнської Церкви.

1. Особистість Христа за Євангеліями, громадське служіння: проповідь, Голгофа, Воскресіння та Вознесіння.
2. Доля Христових апостолів. Апостольська громада.
3. Місія апостола Павла. Іудейські переслідування.
4. Категоріальна система християнського богослов'я та особливості богословських категорій.
5. Становлення вчення про Церкву як науки та подолання кризи секуляризації.
6. Історія та передумови проведення Вселенських Соборів.

Література [1-3; 5; 7, 9, 13, 31]

Заняття 2. Розвиток богословської думки та християнської культури.

1. Золота доба богословської думки.
2. Огляд християнського місіонерства.
3. Богословські портрети християнства.
4. Авторитет Римського Понтифіка та церковних протестантських громад.
5. Місіонерські та культурні питання розвитку християнства.
6. Поняття «церковне життя», його богословський зміст.

Література [1-3; 8; 12, 27, 28, 39]

Заняття 3. Літургичне життя Християнської Церкви та духовно-моральне вдосконалення людської особистості.

1. Богослужіння Православної Церкви.
2. Євхаристія.
3. Таїнства Церкви: богословські поняття.
4. Покаяння та Причастя.
5. Читання Слова Божого.
6. Піст та молитва.
7. Віра та благочестя.

Література [1-3; 5; 6; 8; 9; 19; 21; 22]

Заняття 4. Засади християнської моралі

1. Божественна любов і її переживання в Новому Завіті.
2. Властивості особистості, оновленої дією Духа Святого.
3. Віра як прагнення до єднання людської особистості з особистістю Божественною.
4. Особисті і суспільні типи ціннісної ієрархії.
5. Поклоніння, прославляння, сповідання Бога, слідування за Ним як точна підстава особистого морального устрою.

Заняття 5. Аскетичні подвиги християнських подвижників віри й благочестя в історії Християнської Церкви

1. Зародження чернецтва. Пустеля та імперія.
2. Преподобні Отці Церкви.
3. Давні чернечі устава. Патерики.
4. Чернече життя на Заході та Сході.
5. Аскетична творчість і боротьба з гріхом.
6. Монастирі в житті Православної Церкви.
7. Чернече життя Католицької Церкви.
8. Старецтво.

Література [3-5; 8; 11–15; 32; 45]

Заняття 6. Стан Православної Церкви в сучасному світі.

1. Православний світ та питання екуменізму.
2. Життя Помісних Православних Церков світу.
3. Вселенська місія Церкви та національні особливості.
4. Українське Православ'я на шляху до автокефалії.
5. Виклики сучасного світу та пошук нової релігійної ідентичності.

Література [4; 5; 8 ; 14; 15; 17; 28; 48]

VI. Завдання для самостійної роботи студентів

Основним завданням самостійної роботи студентів є робота з бібліографічним фондом бібліотеки під час підготовки до семінарсько-практичних занять: задля виступу, задля готовності до обговорення семінарських матеріалів, задля готовності вірно надати відповіді в ході семінарського тестування, а також у виконанні практичних завдань з курсу.

Результатом самостійної роботи з літературними джерелами має бути позитивне складання заліку. Впродовж навчального курсу студент виконує індивідуальне завдання у вигляді доповіді / есе / схеми / таблиці / електронної презентації в рамках наступної тематики:

1. Зміст морального знання як системи ціннісного ставлення особистості до Бога, людей, світу і до самої себе.
2. Благо як зміст морального буття.
3. Об'єктивна змістовність морального світу.
4. Загальність моральної проблематики.
5. Зв'язок та ієрархія моральних цінностей.
6. Поняття про моральний закон, його зміст, джерела, імперативність.
7. Зв'язок особистості і суспільства в контексті морального буття.
8. Місце християнської моралі в курсі наук про людину.
9. Божественне Одкровення як джерело знання про мораль.

10. Суб'єктивність особистого морального переживання і засвоєння особистістю моральних установок.
11. Моральне творення і руйнування особистості.
12. Невідповідність між теорією і практикою в конкретності особистого буття.
13. Воля і моральне самовизначення.
14. Моральний пошук правди і добра та достоїнство особистості.
15. Перекрученість морального буття.
16. Богообразність і краса цілісної особистості.
17. Пошкодження розумових, вольових і емоційних здібностей у гріхопадінні.
18. Сплутаність і невизначеність добра і зла в особистій і суспільній свідомості і бутті.
19. Просторість і роздробленість гріховного змісту життя. Взаємодія гріхів у занепалій дійсності.
20. Основні особливості ушкодженого гріхом буття.
21. Слав'ля як перекручення волі.
22. Байдужість до духовного життя і захопленість порожніми цінностями світу.
23. Безсилля в боротьбі з гріхом.
24. Перекрученість ціннісного світу.
25. Відраза до добра, прагнення до зла, неприйняття моральної боротьби.
26. Пристрасна природа людини.
27. Гордість як фундаментальна пристрасть.
28. Душевні хвороби як вияв гріховного буття.
29. Безсутнісність сатанізму.
30. Прагнення до розумової, духовної і політичної влади.
31. Старозавітна моральність.
32. Декалог.
33. Особливе місце людини у світі живих істот.
34. Нова заповідь любові – головний зміст морального вчення Христа.
35. Віра як релігійна інтуїція.
36. Віра як прагнення до єднання людської особистості з особистістю Божественною.
37. Правильна градація моральних цінностей.
38. Необхідність ієрархії особистісних і суспільних моральних цінностей як вираження об'єктивних рангових категорій. Особисті і суспільні типи ціннісної ієрархії.
39. Одвічний конфлікт «бути чи мати» (дух чи матерія): туга людини за трансцендентністю; замах на життя людини в його різновидах.
40. Неприйняття сенсу самовиховання і недостатність пропагування зрілої поведінки і відповідальності як важливої мсти в житті.
41. Смирненість як фундамент духовного життя і відновлення внутрішнього світу, світу з Богом і світу з ближніми.

42. Милосердя людське – вираження подоби Божественної милості.
43. Миротворництво як типологія діяльності «нового творіння».
44. Золоте правило моральності («як хочете, щоб з вами поводитися, поведіться і ви так з іншими»).
45. Зміст заповіді як вираз духовно-моральних ідеалів.
46. Основні категорії євангельського морального досвіду.
47. Відродження «нового творіння» і основні духовно-моральні плоди нового життя.
48. Відновлення цілісності і гармонії особистості.
49. Використання досвіду Церкви в практиці протистояння злу.
50. Прагнення до духовного блаженства в його моральних змістах і формах.
51. Прагнення до святості як головний напрям практичного морального діяння. Види і форми святості.
52. Гуманізм.
53. Гуманізм християнський і секулярний.
54. Гуманізм у сучасному світі.
55. Моральний релятивізм.
56. Неосуд особистості і творення внутрішнього світу.
57. Виявлення морального змісту в людських стосунках.
58. Сімейна етика; взаємини батьків і дітей.
59. Церква як вияв духовно-моральної єдності.
60. Мораль суспільного служіння.
61. Розкриття морального змісту у великих групах.
62. Взаємодія особистості з загальнонаціональною моральною свідомістю.
63. Вияв етичного змісту життя в контексті загальноцерковної моральності.
64. Церква і громадське життя.

VII. Індивідуально-консультативна робота

В процесі викладання можливі індивідуальні консультації за вимогами студентів з метою покращення розуміння теоретичного та практичного матеріалів, а також з метою консультації пошуку літературних джерел богословської інформації.

VIII. Методики активізації процесу навчання

В ході семінарського тестування студентам пропонується дати відповідь на запропоновані твердження (згоден, незгоден) або вибрати один з варіантів відповіді, що сприяє активному мисленню, розвитку логічного мислення та стимуляції сприйняття богословської інформації під час лекційних занять. Серед тверджень є вірні або абсолютно невірні варіанти твердження або варіанти відповіді. Тестування містить питання, на які студент має дати відкриті відповіді розкривши й охарактеризувавши термін, наукову категорію або теорію. Студента заохочуємо до будь-якої форми

активної участі в обговоренні ключових питань практичного заняття, виконання ним практичних завдань.

ІХ. Система поточного та підсумкового контролю

Система поточного контролю знань студентів включає усне опитування, тестове опитування, доповіді студентів, дискусії. Протягом курсу студенти готують практичні завдання, виконання яких координує й перевіряє викладач.

Наприкінці курсу студенти складають екзамен.

Список рекомендованої літератури Основна література

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. — К.: Свято-Успенская Киево-Печерская Лавра; «Феникс», 2012. — 1536 с.
2. Аверинцев Сергей. Софія-Логос. Словник. 2-е видання. — К.: Дух і Літера, 2004. — 640 с.
3. Болотов В. В. Три первых века христианства. — М.: Ломоносовъ, 2015. — 216 с.
4. Брэдшоу Д. Аристотель на Востоке и на Западе: Метафизика и разделение христианского мира / Отв. Ред. А. Р. Фокин / Ин-т философии РАН. — М.: Языки славянских культур, 2012. — 384 с.
5. Варфоломей, патриарх. Приобщение к таинству: Православие в третьем тысячелетии / Всевятейший Вселенский Патриарх Варфоломей. — М.: Эксмо, 2008. — 368 с.
6. Гуроян Виген. Воплощенная любовь: Очерки православной этики. — М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2002. — 272 с.
7. Давыденков Олег, прот. Догматическое богословие. — М.: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2015. — 624 с.
8. Дворкин А. Л. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви. Курс лекций. — Нижний Новгород: Христианская библиотека, 2014. — 1024 с.
9. Евдокимов Павел. Православие / Пер. с фр. — М.: ББИ, 2012. — 500 с.
10. Жизнь во Христе: Нравственный катехизис. — Львов: Издательство Украинского Католического Университета, 2004. — 174 с.
11. Зайцев А. Н. История Церкви. Вторая ступень. История. — М.: Никая, 2016. — 272 с.
12. Иванцов-Платонов Александр Михайлович. Ереси и расколы первых трех веков христианства. Изд. 2-е, испр. — М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011.— 352 с.
13. История Древней Церкви. Часть I. 33-843 гг. — М.: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2012. — 592 с.
14. Ігор (Ісіченко), архиєп. Загальна Церковна Історія. — Харків: АКТА, 2006. — 602 с.

15. Карташев А. В. Вселенские Соборы. — М.: Эксмо, 2006. — 679 с.
16. Клеман Оливье. Отблески света: Православное богословие красоты / Пер. с фр. — М.: ББИ, 2004. — 100 с.
17. Клеман Оливье. Рим. Взгляд со стороны / Пер. с француз. прот. Алексея Гостева; Ред. Александр Занемовец. — М.: СКИМЕНЬ, 2006. — 128 с.
18. Костюк К. Н. История социально-этической мысли в Русской Православной Церкви. — СПб.: Алетейя, 2013. — 448 с.
19. Красовицкая М. С. Литургика. Курс лекций — М.: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2016. — 224 с.
20. Маккалох Диармайд. Христианство. Три тысячи лет. — М.: Эксмо, 2016. — 1192 с.
21. Малков П. Ю. Введение в Литургическое Предание. Таинства Православной Церкви — М.: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2016. — 352 с.
22. Мартишин Д. С. На шляху до віри: основи Православ'я: навч. посіб. / протоієрей Діонісій Мартишин. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 184 с.
23. Мартишин Д. С. Основи православної віри: [Навч. посіб. для студ. МАУП]. — К.: МАУП, 2005. — 176 с.
24. Мартишин Діонісій, прот. Благовістить оновлення світу: Духовні бесіди зі студентською молоддю на православні свята. — К.: Духовно-просвітницький Центр імені Святих Апостолів, 2012. — 88 с.
25. Мартышин Дионисий, прот. Церковь и мир: беседы на церковные требы. — К.: Духовно-просветительский Центр имени Святых Апостолов, 2013. — 56 с.
26. Мать Мария (Скобцова). Типы религиозной жизни / Предисл. прот. Сергия Гаккеля. — М.: Свято-Филаретовская московская высшая православно-христианская школа, 2002. — 68 с.
27. Мейендорф И., прот. Единство империи и разделения христиан. Церковь в 450-680 гг. — М.: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2012. — 520 с.
28. Огляд історії християнства: Навч. посібник. — К.: Світ знань, 2007. — 720 с.
29. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви. — М.: Отдел внешних церковных связей Московского Патриархата, 2001. — 128 с.
30. Основы учения Русской Православной Церкви о достоинстве, свободе и правах человека. — М.: Издательство Московской Патриархии, 2010. — 32 с.
31. Пелікан Ярослав. Ісус крізь століття / Пер. з англ.—К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2015. — 344с.
32. Петрунин В. В. Политический исихазм и его традиции в социальной концепции Московского Патриархата / Владимир Петрунин. — СПб.: Алетейя, 2009. — 164 с.

33. Пеций Михаил, прот., Мартышин Дионисий, прот. Введение в социальную работу Церкви: учеб. пособие / прот. Михаил Пеций, прот. Дионисий Мартышин. — К.: Духовно-просветительский Центр имени Святых Апостолов, 2015. — 198 с.
34. Пеций Михаил, прот., Мартышин Дионисий, прот. Современные проблемы христианской философии истории: учебное пособие. — К.: ДП «Изд. дом «Персонал», 2016. — 198 с.
35. Православний катихізіс. Основи християнського віровчення. — К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви, 2012. — 334с.
36. Райт Т. Главная тайна Библии: Смерть и жизнь после смерти в христианстве / Том Райт; [пер. с англ. М. И. Завалова]. — М.: Эксмо, 2009. — 384 с.
37. Религиозная этика: краткий конспект лекций для студентов-заочников / Автор-сост. прот. Дионисий Мартышин. — К.: ДП «Издат. дом «Персонал», 2011. — 82 с.
38. Смирнов Е. И. История Христианской Церкви — М.: Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2013. — 768 с.
39. Чернышев В. М. Религиоведение. — К.: Общество любителей православной литературы, 2003. — 336 с.
40. Чопей Богдан, Мартышин Дионисий, прот. Основы социального учения Русской Православной Церкви: учеб. пособие / Богдан Чопей, прот. Дионисий Мартышин. — К.: Духовно-просветительский Центр имени Святых Апостолов, ДП «Издательский дом «Персонал», 2013. — 306 с.
41. Шмеман А., прот. Вера и Церковь. Сборник / Сост., вступ. ст. А. Яковлева. — М.: Книжный Клуб Книговек, 2012. — 592 с.
42. Яннарас Х. Ч. Свобода етосу / Пер. з англ. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003.
43. Яннарас Христос. Вера Церкви: Введение в православное богословие / Пер. с новогреч. — М.: Центр по изучению религий, 1992. — 232 с.
44. Яннарас Христос. Истина и единство Церкви / Пер. с новогреч; под ред. А. В. Маркова. — М.: Свято-Филаретовский православно-христианский институт, 2006. — 184 с.

Додаткова література:

45. Александр (Драбинко), архиеп. Бог, Человек, Церковь. — К.: Издательский отдел УПЦ, 2012. — 188 с.
46. Алексей II, Патриарх Московский и всея Руси. Торжество Православия // Православие и духовное возрождение России. — Екатеринбург: Издательский дом «Пироговъ», 2003. — 416 с.
47. Антоний, Митрополит Сурожский. Труды. — М.: Практика, 2002. — 1080 с.
48. Бочков Павел, свящ., Мартышин Дионисий, прот. Выбор веры: Церковь или идеология: классификация церковных расколов постсоветского периода: Монография / свящ. Павел Бочков, прот. Дионисий Мартышин. — К.: ДП «Издательский дом «Персонал», 2012. — 264 с

49. Булгаков С. Н. История экономических и социальных учений / Сергей Николаевич Булгаков; вступ. статья, сост. и примеч. В. В. Сапова. — М.: Астрель, 2007. — 988 с.
50. Вениамин (Новик), игумен. Православие. Христианство. Демократия. Сборник статей. — СПб.: Алетейя, 1999. — 368 с.
51. Владимир (Сабодан), Митрополит Киевский и всея Украины. Экклезиология в отечественном богословии. — К.: Издательский отдел УПЦ, 1997. — 512 с.
52. Вольф Мирослав. По подобию Нашему. Церковь как образ Троицы / пер. с англ. О. Розенберг. — Черкассы: Коллоквиум, 2012. — 424 с.
53. Гуроян Виген. Наследие Рая. Размышления о садоводстве. / Пер. с англ. — К.: Дух і літера, 2011. — 120 с.
54. Деркач А. Л. Государственно-церковные отношения. — К.: Издательский отдел УПЦ, 2009. — 320 с.
55. Иларион (Алфеев), епископ Венский и Австрийский. Православное свидетельство в современном мире: Доклады, интервью, слова. — СПб.: «Издательство Олега Абышко», 2006. — 416 с.
56. Иоанн (Зизиулас), митрополит. Бытие как общение: Очерки о личности и Церкви / Предисл. прот. Иоанна Мейендорфа; Пер. с англ. Д. М. Гзгзяна. — М.: Свято-Филаретовский православно-христианский институт, 2006. — 280 с.
57. Иоанн (Зизиулас), митрополит. Общение и инаковость. Новые очерки о личности Церкви / Пер. с англ. — М.: ББИ, 2012. — 497 с.
58. Карташев А. В. Воссоздание Святой Руси. — М.: Белорусский Экзархат, 2011. — 540 с.
59. Карташев А. В. Очерки по истории Русской Церкви. — М.: Эксмо, 2010. — 544 с.
60. Кирилл, Митрополит Смоленский и Калининградский. Вызовы современной цивилизации. Как отвечает на них Православная Церковь? — М.: Даниловский благовестник, 2002. — 144 с.
61. Кирилл, Митрополит Смоленский и Калининградский. Свобода и ответственность: в поисках гармонии. Права человека и достоинство личности. — М.: Отдел внешних церковных связей Московского Патриархата, 2008. — 240 с.
62. Кюнг Ганс. Христианский вызов / Пер. с нем. — М.: ББИ, 2012. — 465 с.
63. Кюнг Ганс. Церковь / Пер. с нем. — М.: ББИ, 2012. — 677 с.
64. Мень Александр, прот. Церковь и мы: Домашние беседы. М.: ИД «Жизнь с Богом», 2012. — 256 с.
65. Михаил (Мудьюгин), архиеп. Введение в основное богословие. — М.: Общедоступный Православный университет, основанный протоиереем Александром Менем, 1995. — 232 с.
66. Михаил (Мудьюгин), архиеп. Православное учение о личном спасении. Спасение как цель и как состояние. — СПб.: Сатись, 2010. — 226 с.
67. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви. — К.: Інформ. –вид. центр УПЦ, 2002. — 80 с.

68. Українська Православна Церква на межі тисячоліть. Документи і матеріали. — К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви, 2012. — 286 с.
69. Учение о спасении в разных христианских конфессиях. — М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2005. — 168 с.
70. Фиолетов Н. Н. Очерки христианской апологетики. — Клин: Фонд «Христианская жизнь», 2000. — 240 с.